

Identificació de l'expedient

Informe relatiu a la proposta d'adquisició del relleu en pedra *Enterrament de l'apòstol Sant Andreu* del retaule de Santa Maria de Castelló de Farfanya de Bartomeu de Robio, segle XIV.

Fitxa del bé

Objecte:	Relleu del retaule de Santa Maria de Castelló de Farfanya
Títol:	<i>Enterrament de l'apòstol Sant Andreu</i>
Autor:	Bartomeu de Robio
Tècnica:	Pedra calcària
Mides:	47 x 62 x 9 cm
Datació:	Segle XIV
Taxació:	125.000,00 €

Antecedents

1. El mes de desembre de 2024 el Museu de Lleida va fer arribar al Servei de Museus i Protecció de Béns mobles la proposta d'adquisició d'un relleu que formava part del retaule de Sant Andreu de l'església de Santa Maria de Castelló de Farfanya esculpit per Bartomeu de Robio, del segle XIV que es trobava a la venda a la Galeria Caylus de Madrid.
2. El mes de gener es va demanar a l'experta en Bartomeu de Robio, Francesca Español, un informe sobre la importància i qualitat d'aquest relleu per poder justificar la seva adquisició. Un cop rebut, es ratifica la importància de la peça i es negocia la seva compra.

Descripció del bé

L'enterrament de Sant Andreu

El relleu objecte de l'informe, un dels vuit que li van pertànyer, es conserva en molt bon estat, i aquesta circumstància, alhora que la singularitat de la seva iconografia, i l'adscripció directa al mestre Bartomeu de Robio, el converteixen en una obra destacada dins la producció del mestre, i de retruc, dins l'art gòtic català.

L'escena de l'enterrament del sant com a colofó del cicle hagiogràfic desplegat als retaules de pedra, tant a la ciutat com als seus encontorns avançats el Tres-cents, va ser recurrent i ho acredita el retaule major de Sant Llorenç de Lleida, i altres mobles coetanis i posteriors.

Bartomeu Robio, després d'haver estat considerat per la historiografia un mer continuador de l'escultor Jaume Cascalls molt de temps, va poder ser reivindicat com un artífex autònom, dotat d'una singular personalitat artística, que l'estatus que va assolir a la catedral de Lleida durant la segona meitat del segle XIV. No solament hi va assumir tasques arquitectòniques, també dirigia l'obra del retaule major d'alabastre quan Cascalls es va incorporar a la fàbrica per conduir la porta del claustre.

El moble va ser desmantellat enllà del 1749 i només perviuen quatre dels relleus que en van formar part. Es custodien al Museu de Lleida (Pentecosta i Grup de Quatre Apòstols), al Museu de San Francisco (USA) (Reprovació d'Adam i Eva) i al Museu Goya de Castres (un dels Reis Mags).

Gràcies a aquestes peces es coneix la *cal·ligrafia* de l'escultor i podem ampliar el seu catàleg, dins el qual hi destaca el retaule de Sant Llorenç, el major de la parròquia lleidatana d'aquesta advocació, encara *in situ*. Un moble que esdevé absolutament paradigmàtic pel que fa a l'evolució formal dels retaules de pedra catalans avançats el Tres-cents, ja que per mitjà dels elements de fàbrica arquitectònica incorporats al seu coronament, i a la potència volumètrica de les figures que decoren els muntants i protagonitzen els relleus historiatos, el seu disseny aconsegueix una magnitud monumental inèdita fins aleshores en aquest domini artístic.

El retaule de Santa Maria de Castelló de Farfanya

L'any 1932 va publicar-se l'estudi *Els Retaules de Pedra* d'Agustí Duran i Sanpere, al primer volum dels quals es donaven a conèixer tres retaules existents a l'església de Santa Maria de Castelló de Farfanya. Un d'aquests mobles encara segueix *in situ*: el dedicat a la Mare de Déu, el major; el consagrat a Sant Nicolau i a Santa Úrsula, destinat a un altar secundari, es custodia al Museu de Lleida. Quan Duran va estudiar-los, els elements d'aquest darrer estaven barrejats amb els pertanyents a un tercer moble que tenia per titular a Sant Andreu. Amb l'esclat de la Guerra Civil tots aquests materials es van traslladar a Lleida per preservar-los, i un cop acabat el conflicte, mentre els pertanyents als dos primers, en retornar a Castelló, es van tornar a muntar, els elements figuratius del tercer van acabar passant al mercat antiquari, compresa la imatge de l'apòstol que el presidia. Pel que fa als relleus de caràcter ornamental complementaris, a la dècada dels anys vuitanta els vaig poder veure dipositats sense cap mena de cura en una habitació contigua a l'església del poble, però anys després, afortunadament, van ser traslladats al MDC de Lleida.

Al seu llibre, Duran hi va incorporar un dibuix amb la hipotètica ordinació dels elements que havien conformat aquest moble. D'acord amb aquesta proposta, del tot plausible, hauria comprès quatre relleus historiatos per banda, la imatge central amb la peanya que la sustentava, i tots els accessoris que són usals en el coronament dels retaules lleidatans coetanis.

Coneixem la peripècia d'alguns dels vuit relleus figurats. Entre elles el que fa al fragment del relleu corresponent a *l'empresonament de l'apòstol*. L'any 1999 va figurar en un catàleg de la Galeria d'Art Manuel Barbié de Barcelona. Ja devia pertànyer, però, des d'abans al galerista, perquè el 1998 l'antiquari Artur Ramon n'havia publicat una fotografia, indicant com a referència "col·lecció particular barcelonina". Per fortuna l'any 2009 va comprar-lo la Diputació de Lleida i des d'aleshores està en dipòsit al Museu de Lleida (Dipòsit 3/09-bis). L'adquisició va permetre restituir-ne la integritat, ja que entre els materials "ornamentals" provinents de Castelló de Farfanya que s'havien traslladat uns anys abans a Lleida, hi havia el fragment que el completava.

Valoració final

L'interès d'aquesta obra recau en la seva qualitat i que és una obra destacada dins la producció del mestre Robio, i de retruc, de l'art gòtic català. A més és un dels pocs fragments que es conserven d'aquest important retaule de Santa Maria de Castelló de Farfanya.

La destinació més indicada per ser dipositada és el Museu de Lleida Diocesà i comarcal.

Sonia Blasco Andaluz
Cap del Servei de Museus i Protecció de Béns Mobles

